

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Speculativæ Scholasticis Prælectionibus Et Exercitiis Accommodatæ Libri IV

Haunold, Christoph

Ingolstadii, 1678

Capvt III. De Hvmanæ Volvntatis Libertate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82733)

presè advertendo, se non satis considerasse rem, & teneri ad exactius considerandum, vel saltem dubitat de sufficiente cognitione, & de obligatione amplius cogitandi: & eadem ratione juxta hunc modum dicendi, vt res actu non considerata sit voluntaria, oportebit, vt aliquo modo cadat in actualem apprehensionem intellectus, vel directè, vt, si intellectus prouideat ex tali causa esse secuturum talem effectum, vel saltem de hoc dubitare incipiat, vel saltem reflexè, si incipiat dubitare, vtrum oporteat inquirere & considerare, siue periculum, vt consequatur talis effectus. Qui quidem modus dicendi si esset verus, facile expediret difficultates positas. Denique juxta hunc dicendi modum excusarentur homines à multis peccatis, perplexitatibus & scrupulis. Hac Suarez, rejiciens mox hunc modum dicendi.

138. E contra Vasquez d. 107. r. 3. hunc dicendi modum amplectitur, atque in eum conspirare plurimos Doctores, quos ibi refert, adeo vt longa inquit, disputatione opus non esset, nisi Recentiores aliqui (notat Suarezium) voluissent manifestè veritati aduersari. Eandem sententiam multis propugnat Arriaga diff. 13. s. 2. Cum his

139. DICO, ad hoc vt actus ex inconsiderantia factus, sit inhonestus, & habeat ratio-

nem culpæ, necesse est, vt de presenti aduertentia, super obligatione inquirendi seu considerandi objectum, an sit licitum necne. Ratio est manifesta, quia vt suprà de Ignorantia diximus, nunquam potest committi peccatum ex inconsiderantia, nisi interueniat aliqua formalis malitia, & agatur contra dictamen rationis, seu contra conscientiam obligantem ad contrarium, seu ostendentem malitiam objectivam: atque quando peccatur ex inconsiderantia, tunc non cognoscitur malitia objectiva ipsius actus, quia ex Inconsiderantia, v. g. comestionis carnis de veneris, hac enim cognitio per Inconsiderantiam formaliter excluditur: ergo malitia objectiva tunc cognita erit comestio facta sine debita inquisitione: ergo debet precedere dictamen de obligatione inquirendi. Et nisi hoc dicatur, nunquam poterit assignari regula stabili, cur actus ex inconsiderantia facti aliquando sint culpabiles, aliquando non.

140. Contra hanc doctrinam aliud nihil movet Suarez, quàm quòd hoc modo homines à multis peccatis excusarentur. Negamus hoc esse absurdum, immò, vt rectè dixit Arriaga, opus est, vt per inconsiderantiam multa peccata excusentur.

C A P V T III.

DE HUMANÆ VOLUNTATIS LIBERTATE.

Solent hoc tempore Theologi hanc materiam, alioquin philosophicam, tractare accuratius propter Janfenistas, qui non admittunt Libertatem Indifferentiæ, sed volunt, Libertatem esse potentiam volitivam, potentem operari sine violentia & coactione; quo sensu etiam amor beatificus est liber, hoc est, non violentus aut coactus contra aliquam inclinationem quantum est ex se efficacem, sed vel maxime juxta inclinationem. Conantur Janfenistæ hanc suam sententiam suadere ex S. Augustino: ad quem vindicandum etsi magna volumina conscripta sint, potest tamen paucis ostendi veritas.

CONTROVERSIA I.

An detur Libertas Indifferentiæ.

141. **L**ibertas Indifferentiæ est potentia ad actus oppositos & impossibiles, non quidem in sensu composito sibi coniungendos, sed in sensu diviso, hoc est, quæ quemlibet ex actibus oppositis, excluso altero, sibi coniungere potest.

Dicendum est, dari in homine hanc libertatem. Probatum 1. Ex Scriptura. Eccles. 30. Beatus vir, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit. Non minus clare id expresserat c. 15. Ipse ab initio fecit illum, & reliquit eum in manu consilij sui: si volueris, confitebis mandata, & si fidem bonam placiti: apponam tibi ignem & aquam, ad quodcumque volueris porriges manum tuam: in conspectu vitæ & mors, & quodcumque placuerit, dabitur ei. In quæ verba S. Augustinus lib. de Grat. & lib. arbit. ad Valentinum c. 3. Ecce! inquit, apertissime videmus expressum liberum humane voluntatis arbitrium. Porro non possunt hæc verba intelligi de libertate excludente solam coactionem, habente tamen determinatam necessitatem: ad hanc enim persuadendam ineptè afferrentur oppositiones illæ rerum incommensurabilium, vt consideranti facile liquet.

142. Probatum 2. Autoritate Sedis Apostolicæ. Imprimis in Bulla Pij. V. & Gregorij XIII. contra Michaellem Baium traditur, libertatem, quæ in nostris operibus reperitur, non esse solum à Coactione, sed libertatem indifferentiæ, & sine hac non esse peccatum, nec liberum simpliciter.

simpliciter. Prohibetur insuper illa propositio. Quod voluntariè sit, etiamsi necessariò fiat, liberè tantum sit, & sola violentia repugnat libertati hominis naturaliter.

143. Deinde Innocentius X. Anno 1653. inter quinque propositiones damnatas Janfenij Episcopi Iprentis, tertio loco hanc ponit: Ad merendum & demerendum in statu Naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione. Subjungit Pontifex. Hæreticam declaramus, & vii talem damnamus.

144. Quia verò Janfenius cum suis errorem hunc palliare conatur auctoritate S. Augustini, hæc illi non eripienda solùm, sed etiam opponenda erit. Itaque

Libro de duabus animab: c. 12. sic habet: Quamobrem illa anima quidquid faciunt, si naturà non voluntate faciunt, id est, si libero ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent, si denique ipsi abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccato eorum teneri non possunt.

Libro 3. de lib. arb: c. 1. Si, inquit, natura aut necessitate motus existit, culpabilis esse nullo modo potest.

Lib. 12. de Civit. c. 6. Si unus, inquit, Tentationi cedit (loquitur de duobus habentibus eandem prout animi & corporis dispositiones) atque consentiat, alter idem qui fuerat, perseverat, quid aliud apparet, nisi, unum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere? unde? nisi propria voluntate? ubi eadem fuerat in utroque corporis & animi affectio?

145. Hæc testimonia, quamvis per se clarissima, confirmationem accipiunt ex omnibus disputationibus, quas S. Augustinus adversus Pelagianos instituit. Pelagius enim ex libertate Indifferentiæ in observatione præceptorum inferebat, posse hominem sine gratia divina, proprijs naturæ vicibus, servare præcepta, & per consequens, supposità saltem promissione, consequi vitam æternam. Hunc errorem acerrimè impugnavit S. Augustinus, nunquam tamen in suis impugnationibus aut responsionibus negavit fundamentum à Pelagio assumptum, nimirum Libertatem Indifferentiæ, sed semper negavit consequentiam, & ostendit, cum libertate Indifferentiæ stare necessitatem gratiæ: debuisset autem S. P. negare antecedens, si à Pelagianis dissensisset in conceptu libertatis, & non agnovisset libertatem Indifferentiæ. Minor hujus discursus probatur primò ex lib. 2. de Nupt. & Concup. c. 3. ubi respondens Juliano Pelagiano, objicienti, quòd, qui requirunt gratiam, negent liberum arbitrium: Non est ita, inquit, ut loqueris quicunque ista dixisti, non est ita, multum falleris, vel fallere meditaris, non liberum negamus arbitrium. Ita Augustinus, qui si à Juliano discrepasset in acceptione liberi arbitrij, debuisset utique respondere, se negare quidem libertatem Indifferentiæ, sed agnoscere libertatem à coactione; & non debuisset absolute admittere liberum arbitrium, bene intelligens, quo sensu adversarius illud ac-

ciperet. Absurdus enim disputator est, qui bene intelligens, quo sensu proferat adversarius propositionem, eam absolute concedit, sciens esse falsam. Quid multa? paulò inferius expressè fatetur Augustinus, se in conceptu libertatis convenire. Liberum itaque, inquit, in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem, utrique dicimus. non hinc estis Pelagiani.

146. Audiatur insuper lib. 2. contra litteras Petiliani c. 84. Si tibi, inquit, proponam questionem, quomodo Deus Pater attrahat ad Filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficile soluturus es; quomodo enim attrahit, si dimittit, ut quis, quod voluerit, eligat? & tamen, NB. utrumque verum est, sed hoc intellectu penetrare pauci valent. Ita Augustinus. quæ si de Libertate, pro ut opponitur coactioni, intelligenda essent, falsissima forent. nulla enim questio facilius solveretur quàm hæc, dicendo Deum Patrem attrahere immittendo necessitatem volendi bonum sine coactione. Et hæc sufficiant pro auctoritate S. Augustini.

147. Probatur nunc libertas Indifferentiæ rationibus, desumptis ex communi omnium instinctu & sensu, quo judicamus, aliqua à nobis ita gesta fuisse, ut dum gesta sunt, aliter à nobis geri potuissent. Imprimis omnes judicamus, aliqua opera mereri præmium, alia pœnam: sed non judicamus mereri præmium aut pœnam ullam actionem, quæ aliter fieri non potuit: ergo &c.

148. Respondebis, præmium & pœnam habere suam utilitatem, etiamsi non detur libertas indifferentiæ: sicut enim spes cibi, & timor verberum, est utilis ad ciendas belluas, quæ nullam habent libertatem, ita & præmium & pœna respectu naturæ intellectualis: item sicut lapis movetur necessariò, & tamen impulsus superadditus est utilis ut moveatur lapis, imò necessarius ut sic moveatur; ita dici posset, naturæ intellectuali esse necessariò impulsus intentionalem, non obstante quòd necessariò moveatur.

149. Sed contra. Præmium & pœna ex ipso naturæ instinctu tribuuntur propter operum laudabilitatem vel vituperabilitatem: laudabilitas autem vel vituperabilitas supponit libertatem ad oppositum: nemo enim laudat hominem, quod ex naturæ impetu claudat oculos ob pulverem oculo imminemtem, tamen si sit operatio bona, nempe defensio oculi.

150. Confirmatur. Ipso naturæ instinctu judicamus, majori præmio dignos esse illos, qui operantur laudabiliter solo virtutis amore, & sine vlla spe, aut affectu præmij, quàm illos, qui affectu præmij operantur; sed hic præmij excessus non potest deberi præcisè ad alliciendum ut plures hujusmodi operationes fiant: nam hæ operationes dignæ majori præmio, habent hanc prærogativam formaliter ex hoc, quòd non fiant amore præmij: ergo repugnat, illum excessum præmij dari tanquam iacitamentum ad similes operationes:

operationes: nam operationes quæ fierent ex huiusmodi incitamento, jam fierent ex affectu præmij: ergo non mererentur illum excessum præmij: ergo ille excessus præmij debetur propter maiorem libertatem & affectum erga virtutem.

151. Probatur 2. Ex ipso remorsu conscientia, quem omnes experimur dum malè operamur, qui remorsus esset malè constitutus à natura, utpote semper inducens in errorem, quo iudicamus nos obligari ad non sic operandum: atqui non datur obligatio ad impossibile: ergo iudicamus nos posse huiusmodi obligationi satisfacere.

152. Probatur 3. Ex naturæ instinctu iudicamus, consultationes esse viles, & nos consultare de re, quæ sit in nostra potestate, etiam non adhibita consultatione: consultamus enim an expediat facere id quod iudicamus posse fieri.

Probatur 4. Ab experiētijs, quibus unusquisque in seipso, si quidem se attentè reflectere velit, experitur, quòd quando quis sibi imperat ambulationem v. g. quòd inquam ipsa volitio ambulandi non prorumpat à potentia volitiva eà necessitate (propositis motivis contrarijs tam ad ambulandum quam ad non ambulandum) qua necessitate sequitur ad volitionem ipsa externa ambulatio: item experitur, imperium voluntatis non sequi eà necessitate ad simplicem complacentiam, qua sequitur ipsa simplex complacentia ad cognitionem bonitatis in objecto: ergo hæc minor necessitas arguit potestatem præsentem ad oppositum.

153. Probatur ulterius à priori, animadvertendo discrimen quo objecta cognoscuntur à brutis & ab homine. Brutis natura non dedit vim cognoscendi alia bonà & mala, quàm quorum sunt capacia: unde non erat opus ad illa bona consequenda dare potentiam cognoscendi reflexè ipsam consequibilitatem & eligibilitatem objecti, ad hoc ut impellerentur ad operandum, sed satis erat dare vim apprehensivam, ita ut apprehensione posita statim ex impetu naturæ ferrentur in objectum, vel fugerent ab illo. At verò homini dedit natura potentiam cognoscendi bonitates & malitias objectorum etiam non consequibilium ab homine, utpote incapaci eorum: unde etiam debebat dare potentiam cognoscitivam practicam, hoc est, quæ ostenderet objecta bona ut voluntariè eligibilia, & consequibilia per electionem nostram: nam sine tali cognitione pravā, non movemur ad prosecutionem objecti. Non enim satis est, apprehendere; bonum esse v. g. ut sis Imperator, aut Angelus, sed opus est ut iudices, esse consequibile.

154. Præterea Natura dedit vim cognoscendi objectum bonum cum adjuncta cognitione mali admixti, ita ut possimus ponderare & comparare inter se bonum & malum objecti, seu bona opposita & impossibilia, cognoscendo, non posse utrumque bonum simul possideri: er-

go sicut brutis dedit appetitum proportionatum simplici apprehensione, ita debebat homini dare potentiam appetitivam proportionatam cognitioni comparativā; hæc autem non potest esse nec intelligi alia, quàm potestas eligendi utrumlibet illorum bonorum oppositorum, altero reiecto: & hæc est libertas indifferentiæ.

155. Probatur denique libertas indifferentiæ in homine hoc discursu. Dantur à parte rei aliqua contingentia, hoc est, aliqui effectus, qui simpliciter potuissent non esse; ergo datur à parte rei aliquod agens liberum libertate indifferentiæ, saltem causā primā. sed hæc concessā concedenda est etiam in homine libertas indifferentiæ. Ergo, &c. Prima consequentia patet. Nam omnis contingentia arguit indifferentiam ad essendum vel non essendum: hæc autem indifferentia tolli non potest nisi à causā determinante ad essendum potius quàm non essendum, vel e contra: quod si hæc determinatio esset ad unum determinatè & necessitatè, alterum esset impossibile, & per consequens nulla indifferentia: ergo debet illa indifferentia determinari determinatione liberā. Antecedens à nomine sanæ mentis negatur, omnes enim agnoscimus, aliquos esse fortunatos, alios infortunatos, ut observat Card. Pallavicinus: atqui nemo dicitur infortunatus quòd non sit Angelus: ergo infortunati ideo sunt tales, quia carent aliquā re, quam habere simpliciter possent.

156. Restat nunc probandum subsumptum, nempe quòd hoc ipso etiam in homine sit concedenda libertas indifferentiæ. Illud agens liberum (quod jam dari probavimus, quocunque illud sit) debet in suo actu dirigi ab aliqua cognitione præcedente, quæ illi proponat rationes in utramque partem, scilicet ad sic vel aliter determinandum; neque enim potest assignari alia cognitio apta ad dirigendum actum liberum, quàm cognitio comparativa bonorum impossibilium inter se, ut vnum eligatur cum exclusione alterius boni impossibilis: atqui in homine datur huiusmodi cognitio comparativa bonorum impossibilium, ut omnes experimur: ergo ne natura stultè & perperam datur instituisse hanc cognitionem idoneam ad dirigendam electionem liberam, debet quoque in eodem instituisse potentiam liberam electivam: nam omni cognitioni debet posse respondere volitio proportionata.

Quæ contra libertatem Indifferentiæ solent objici, in Tractatu de Gratia dissolvuntur à DD. conciliantibus eam cum efficacia Gratia, quivis juxta sua principia, viderique possunt apud aucthores, à qua tractatione ex Mandato sedis Apostolicae nunc est abstinendum, quidquid nuper scripserit R. P. F. Philippus à SS. Trinit. in Prologo ad Lectorem, dicens, sibi inquirenti circa prohibitionem Pauli V. & Urbani VIII. responsum fuisse à viris doctissimis, & religiosis, tum in Gallia, tum Romæ, talem prohibitionem ex-

spirale

spirasse, & impressionem hujus materie nunc permittam à summo Pontifice &c. sed quàm hoc falsum sit, apparet ex recentissima damnatione tractatum de hac materia.

CONTRVERSIA II.

Utrum possit voluntas exercere Libertatem Indifferentia inter bona inaequalia, cognita ut talia.

157. Docuerunt aliqui, quòd quotiescunque voluntati proponuntur bona impossibilia, quorum vnum altero judicatur melius, quòd inquam voluntas necessitetur ad volendum illud, quòd melius esse judicatur.

Quia verò hac sententia tollit manifestè libertatem electionis in illo casu, ideo P. Vasquez eam mitigare volens, tria docuit. Primò, posse voluntatem respuere id quod repræsentatur ut melius, non posse tamen respuere id, quod repræsentatur acrius, v. g. evidentius, intensius, distinctius. Docuit 2. Casu quo vnum bonum repræsentatur acrius quàm alterum, posse voluntatem suspendere omnem actum, ita ut nec velit illud bonum amplecti, nec simpliciter respuere. Docuit 3. Quòd, facta hujusmodi suspensione actuum voluntatis, intellectus ex naturali inclinatione statim inquirat alias rationes, vel priores aliter repræsentet: quo facto poterit voluntas respuere illud objectum quod prius non poterat respuere: & sic existimavit salvari libertatem.

Communis sententia est, esse in potestate voluntatis eligere minus bonum, relicto illo quod apparet ut majus bonum.

Ego, cum primò quæstionem hanc in philosophia docerem, Anno 1644, cum distinctione processit, secundum quam video nunc à Recentioribus eandem resolvi. Itaque

158. DICO. 1. Quando minus bonum est vel formaliter, vel in estimatione amantis ita homogeneum cum majore bono, ut cum excessu contineatur in illo, impossibile est eligere minus bonum præ majore. Probatur ab experientia manifesta. Quis enim amans pecuniam præcisè propter bonitatem pecuniæ, nec timens vllum malum in possessione pecuniarum, quis inquam talis accipiet Julium præ aureo, si habet parem potestatem utriusque, & excessus qui est in aureo, non habet vllum malum quod absterreat illum hominem?

Probatur 2. à priori. Bonitas minoris boni, ut supponimus, non constituitur vlllo modo per negationem excessus qui inest majori bono; ergo excessus non habet vllam malitiam in estimatione amantis: ergo habet meram rationem boni: ergo non potest respui nisi ob malitiam communem quæ inest tam majori quàm minori bono: sed hac malitia contemneretur etiam in

electione minoris boni: ergo ex parte majoris boni non solum nihil est specialiter absterrens, sed insuper adest ratio motiva non solum eadem quæ inest minori bono, sed etiam auctior: ergo, necessario prævalebit.

159. DICO 2. Ex duobus bonis heterogeneis impossibilibus, non necessitatur voluntas ad amplectendum illud, quod ab intellectu judicatur melius. Probatur. 1. Omnis qui peccat, dum peccat, evidenter judicat, omissionem peccati fore meliorem, quàm sit ipsa actio peccaminosa: ergo eligit illud bonum, quod tunc judicat esse simpliciter minus bonum: ergo non necessitatur ad eligendum illud, quod judicat esse melius.

160. Probatur 2. Vix vnquam, certè rarissimè, contingit, ut bona heterogenea proponantur voluntati cum æquali bonitate, sine vlllo alterius excessu: ergo si voluntas necessitaretur ad amplectendum illud quod melius apparet, vix vnquam exerceretur libertas, & sic tolleretur libertas à potiori.

Ratio à priori est; quia bonitas minor est ex se sufficiens ad movendam voluntatem, & licet alterum sit simpliciter melius, quia tamen caret illà speciali bonitate, quæ inest minori bono, ideo sub hac consideratione est illo secundum quid minus bonum, & alterum est secundum quid majus bonum, quatenus nempe plus confert ad illum finem, quem agens sibi liberè pro sua felicitate proponit.

161. DICO 3. Libertas Indifferentiæ non salvatur sufficienter per hoc, quòd circa objecta inaequalia, vel inæqualiter cognita, hoc est, vnum intensius, alterum remissius, vnum distinctius, alterum confusius, quòd inquam voluntas possit suspendere omnem actum (ut volebat Vasquez) & considerare nova motiva pro bono minore facientia. Probatur 1. Ponamus mihi proponi bonum comestionis acrius, hoc est, intensius & distinctius quàm bonum temperantiæ; quæro: quando volo suspendere omnem actum, an hoc fiat per puram omissionem, vel per actum positivum? si dicatur primum, refutabitur paulò post, quando ostendemus repugnantiam puræ omissionis: sed demus esse possibilem, nemo tamen eam admittens negat, posse dari actum positivum, quo positivè nolim illud quod omitto. Si ergo dicatur secundum, erit, in casu posito, hic actus: *Neque volo cibum velle, neque volo cibum nolle: sive: Nolo tam volitionem quam nolitionem cibi.* Atqui hic actus esset revera nolitio cibi seu comestionis, hoc est, esset verè & efficaciter impeditivus comestionis: ergo in casu posito sum liber ad respuendam comestionem, quæ tamen, ut posuimus, est objectum vehementius propositum, & sic cadit opinio Vasquezij. Minor facillè probatur.

Comestio non potest obtineri nisi per volitionem illius: ergo quando nolo volitionem comestionis,

missionis, nolo medium necessarium ad commissionem; sed qui non vult medium necessarium ad aliquem finem, censetur nolle finem, si cognoscat necessitatem medij, prout cognoscitur in nostro casu: ergo si nolo volitionem commissionis, hoc ipso nolo commissionem: & stante hac nolitione non potest poni comestio: ergo respuatur.

162. Probatur 2. Et confirmatur prior probatio in præcepto affirmativo, quo aliquid præcipitur v. g. auditio sacri. In hujusmodi præcepto, ut apud omnes in confesso est, debet perveniri posse tandem ad tempus determinatum, quo sit verum dicere: *nunc est audiendum sacrum*. Ponamus ergo, quoddam mihi proponatur ab intellectu Bonitas auditionis sacri, & Bonitas omissionis, sed cum inæqualitate in modo proponendi: in hoc casu sequeretur me non posse peccare peccato omissionis, ut bene argumentatur Pallavicinus. Consequens est falsum. Sequela probatur. Vel enim proponitur intensius auditio sacri, vel omisio: si primum, & tamen ego omitto: ergo possum respuere id quod ab intellectu vehementius proponitur, quod est directè contra Vasquez. si secundum: ergo non omitto liberè sacrum: necessitas enim ad vel directè nolendum, vel saltem ad reflexè nolendam volitionem sacri, & sic necessariò omittetur sacrum.

Probatur denique Conclusio & impugnatur doctrina Vasquez hoc modo. Si voluntas potest suspendere liberè omnem actum, debet illi proponi motivum suspendendi, & motivum non suspendendi: vel ergo motivum suspendendi proponitur remissiùs, vel intensius: Si primum: ergo possum liberè eligere illud quod proponitur remissiùs, & sic cadit doctrina Vasquez: si secundum: ergo non suspendo liberè, sed necessariò, quia per adversarium non possum respuere illud quod proponitur intensius: consequens est contra hypothesin. Fatendum igitur est, non solum ex bonis inæqualibus, sed etiam inæqualiter propositis, posse liberè eligi minus bonum, & minus etiam intensè propositum.

CONTROVERSIA III.

Utrum detur Libertas proxima in Infantibus, Ebrijs, Amentibus, Somniantibus.

163. **N**on desuere qui docerent in his omnibus dari Libertatem Indifferentiæ.

Dicendum tamen est, hos omnes carere Libertate. Difficultas est in reddenda ratione. Aliqui dicunt, hos omnes habere cognitiones valde tenues & obscuras. Hac tamen ratio, nisi aliter explicetur, non solvit difficultatem. Primò. Quia in somno & somnijs quandoque habemus acutissimas cogitationes, aptas ad formandos subriles discursus, ad inveniendas etiam Mathematicas demonstrationes, ad concinnanda

poëmata. Secundò. quia tenuitas cognitionum non excludit libertatem, ut patet in peccatis subreptitijs.

164. Cardinalis Pallavicinus probat Conclusionem ex causa finali, propter quam nimirum Natura instituit libertatem, nempe ut possent operationes homini imputari in laudem vel vituperium: Vnde infert hic Author, nunquam dari exercitium libertatis nisi circa honestatem & inhonestatem: atqui (subsumit) prædicti omnes, & in titulo hujus controversiæ enumerati, non possunt habere meritum laudis, ut constat ex consensu omnium gentium, quæ nihil præmi aut pænæ, laudis aut vituperationis rependunt ejusmodi agentibus: ergo in eis non datur libertas.

165. Hac tamen probatio mihi non placet. Nam, ut taceam eam esse merè à posteriori, & vnicè fundare in sensu communi, cujus tamen ulterior ratio reddenda esset: ut, inquam, hoc taceam, fundamentum hujus probationis semper falsum judicavi, dixique, dari exercitium libertatis etiam seclusà honestate & inhonestate. Ita communiter omnes sentiunt & subscribit P. Esparza hic q. 16. Ratio est, quia Voluptates solum physicè consideratæ, habent diversitatem specificam Bonitatis, & sunt sæpè impossibiles: quidni ergo sic cognita & inter se comparata, sine vlla advertentia ad honestatem, possunt terminare deliberationem & electionem?

166. Respondet tacitè Cardinalis, omnes voluptates sensuales esse homogeneas, & ejusdem rationis, & tantum differre secundum magis & minus, sicut vnus aureus, & decem aurei: & ideo quando proponuntur diversæ voluptates sine advertentia, ad honestatem & inhonestatem, eligitur illa quæ apparet major, & quidem necessariò juxta dicta præcedente controversiâ.

167. Verum quis hoc credat? quis sibi persuaderi sinat, voluptatem odoratis & gustibus non aliter differre quàm vnus aureus & decem aurei? quàm calor ut vnus & calor ut quatuor? quis non videt, tandem eadem audaciâ alium dicturum esse, omnes honestates objectivas tantum differre secundum magis & minus?

168. Ad Fundamentum Pallavicini facilis est responsio. Transcat, naturam instituendo libertatem, primariò respexisse laudabilitatem, non potuit tamen pro hac obtinenda instituire libertatem nisi simul ex necessitate materiæ institueret libertatem circa alia objecta. sicut instituendo potentiam intellectivam, primariò intendit naturæ Judicium affirmativum, & tamen non potuit illam instituere, quin secundariò daret potentiam ad Judicium negativum, & ad simplices apprehensiones.

169. Existimo præsentem questionem ex illis esse, in quorum solutione multi se frustra fatigant quærendo eam ubi non est, nimirum, quærendo eam in fundo, cum sit in superficie. Itaque

Certum

Certum imprimis est, in nullo supposito dari Libertatem, cuius cerebro inest ea maligna dispositio (sive ex abundantia sive ex defectu humorum & spirituum vitalium proveniat) ut impediatur cognitionem comparativam, requisitam ad liberam electionem.

170. Certum est 2. In multis suppositis humanis huiusmodi cognitionem impediri, ut patet in infantibus ex utero matris prodeuntibus, & in illis maniacis, qui actiones merè brutales exercent, cum eadem prorsus uniformitate sicut bestiae, ex qua uniformitate agendi arguitur defectus libertatis.

171. Quæstio ergo præsens est, in quibusnam suppositis impediatur illa cognitio. Respondet primò, quoad Infantes, cum distinctione. Vel accipis Infantiam in significatione grammaticali, secundum distinctionem ætatem, vel in significatione Theologica. In prima acceptione dico, plerumque durare illam indispositionem cerebri, impeditivam Iudicii comparativi, usque ad septimum annum inclusivè, ex communi medicorum & physicorum iudicio: unde nisi ex valde prægnantibus signis colligi possit, quòd malitia ætatem suppleverit, præsumuntur Infantium actiones non esse liberæ libertate Theologica, hoc est, circa honestatem & inhonestatem. In secunda acceptione dico quæstionem esse ineptam, nam Infantis Theologicè sumpti definitio est: Persona cui ob defectum dispositionis & ætatis deest libertas honestatis & inhonestatis. Eadem ratio est de ebrijs & amentibus.

172. Quoad dormientes quæstio rectè formatur: qui enim somniat, verè dormit, neque tamen clarè & certò constat, utrum in somnio non deliberet, comparet objecta, vnumque præ alio eligat. De his ergo,

Dicendum est, longè probabilius esse, quòd dormientes careant libertate. Ratio est imprimis à posteriori, quia somniantes quandoque imaginantur se operari, quæ deinde vigilantes vehementissimè detestantur. Ratio à priori seu à fortiori est, quia sensus difficilius ligantur quàm intellectus, ut patet, propter operationum imperfectionem: sed in dormientibus ligantur sensus externi, ita quidem ut sensus internus vivacissime repræsentet objecta, ac si sensibus externis perciperentur: ergo multò magis censendum est, impediri vñum rationis requisitum ad libertatem. Sed de his Philosophi.

CONTROVERSIA IV.

Utrum Libertas actus sit separabilis ab actu.

173. Quando de Libertate actus primi, hoc est, de potentia proxima liberè operandi, indubium esse debet, eam non identificari adæquate cum potentia volitiva: est enim ab illa separabilis, quandoquidem, ut vidimus præcedente

controversiâ, sæpè nostra voluntas non sit expedita ad liberè operandum, ad minimum ergo superaddit cognitionem indifferentem: item in sententia exultimante posse Deum etiam stante cognitione indifferente, denegare concursum ad actum voluntatis, dicendum insuper esset, includi in actu primo paratum Dei concursum.

174. Controversia est, & meo iudicio difficilis, an libertas in actu secundo sit ab actu ipso voluntatis separabilis, vel potius illi essentialis, non minùs quàm cognitionibus supernaturalibus dicitur esse essentialis veritas, hoc est inseparabilis ab actu.

175. Prima sententia est, Libertatem actus secundi esse separabilem ab actu, & per consequens, vel esse denominationem partim intrinsecam partim extrinsecam, vel modum superadditum: quem tamen modum quia DD. communiter rejiciunt, ideo absolute tradunt, esse denominationem partim intrinsecam partim extrinsecam. Ita Vasquez, Suarez, Salas, Lugo, Arriaga, Oviedo.

Secunda sententia docet, Libertatem esse actui voluntatis essentialem, & inseparabilem. Ita Hurtadus de Mendoza, & fatente Card. de Lugo plures antiqui, ut immeritò dixerit Vasquez d. 55. n. 13. contrariam opinionem esse omnium. Eandem docent RR. communiter.

176. Ut constare possit de Veritate hujus sententiae, examinanda sunt capita illa, ex quibus adversarij exultimant probari posse separabilitatem. Tria autem sunt huiusmodi capita. Primum est, quòd putent hunc numero actum voluntatis, qui modò procedit ex cognitione indifferente, hoc est, proponente objecta contraria, quæ talia, cum eorum comparatione inter se, posse procedere ex cognitione non indifferente, sed determinante ad amorem vñius objecti, proponendo nimirum illud sine malo admixto, aut Bono contrario. Secundum caput est, quòd adversarij putent, etiam stante cognitione indifferente, posse Deum determinare ad vnum actum quoad speciem, non offerendo concursum nisi ad volitionem hujus objecti. Tertium caput est, quòd putent, posse hunc actum, qui modò elicitur sine vñlo imperio efficaci voluntatis, elici ex imperio voluntatis efficaci, existente pro priori signo naturæ, & inferente necessitate antecedentem actui imperato, non minùs quam ad voluntatem ambulandi sequitur necessario ambulatio. His tamen non obstantibus

177. DICO, probabilius esse, quòd libertas non sit separabilis ab actu. Probanda est Conclusio evertendo fundamenta adversariorum paulò antè relata.

r,

§. Actus

§. I.

*Actus liber essentialiter supponit decretum
DEI, offerens concursum indifferentem,*

178. **E**xemplum sit Volitio laborandi propter honestatem laboris, non obstante ejus molestia, & jucunditate otij, quæ per cognitionem præviam representatur. Jam sic argumentor. Volitio laborandi posita habet, ratione libertatis annexa, perfectionem, propter quam homo est specialiter laudabilis & amabilis ut finis *CVI*. quo modo non esset laudabilis propter quamcunque operationem non liberè factam: sed hoc non esset verum, si hic actus posset non esse liber ex defectu concursus indifferentis, seu quod idem est, si hic actus posset elici cum solo concursu determinato ad amorem laboris: ergo actui huic est essentialiter procedere ex concursu indifferente. Majorem concedunt omnes. Minorem probare contendit Card. Pallavicinus ex principio universali, quod omnis perfectio, quæ non habet puram rationem medij, debeat esse intrinseca. Verum hac probatione prætermittà, quæ videri posset supponere quod est in questione, probo minorem specialiter de perfectione libertatis, hoc argumento. Si hæc eadem volitio laboris, posset conjungi tam cum concursu indifferente, quam cum concursu determinato, non esset homo magis laudabilis & amabilis in primo casu, quam in secundo: consequens ipsi adversarij negant, & est contra hypothesin: ergo non potest ita conjungi. Probo consequentiam. Tunc homo non est magis laudabilis in vno quam in altero casu, quando in vno casu non plus facit, nec plus superat difficultatis ex parte sua, quam in altero casu: sed quidquid homo faceret in primo casu, faceret etiam in secundo, & contra: ergo non mereretur plus laudabilitatis in primo casu quam in secundo.

179. Responderi posset primò: hominem facere aliquid in primo casu, quod non faceret in secundo, non quidem aliquem actum vitalem, aut effectum aliquem simplicem seu incomplexum, sed complexum aliquod seu aggregatum ex concursu indifferente, & volitione laborandi.

180. Sed contra. Quod in primo casu resultet ex amore laboris tale aggregatum, & in secundo aliud, non provenit ab aliqua electione hominis, cum homo nihil sciat de aggregato quod resultabit, nescit enim, nec experitur, qualem concursum Deus offerat, indifferentemne an determinatum: ergo per datam responsionem non ostenditur major laudabilitas in primo quam secundo casu. Nam etsi demus, aggregatum primi casus esse magis amabilem quam aggregatum secundi casus, hæc tamen major amabilitas non tribuit homini majorem laudabilitatem; quia quæ talis non est ab homine. Declaro rem in exemplo. Melius utique est, homini indigenti, habere trecentos florenos quam tantum ducentos.

Fingamus duos esse quorum vnus habeat centum alter ducentos, meque hujus ignarum donare vtrique centum: hoc casu in vno facerem aggregatum ducentorum, in altero trecentorum, neque tamen propterea mererer plus gratiarum actionem apud secundum quam apud primum, quia voluntariè & formaliter non plus dedi vni quam alteri: quod verò in vno resultet aggregatum melius, non tam provenit à mea liberalitate, quam ab alterius præhabito peculio. Sic plane res se haberet in casu nostro, ut consideranti patet.

Responderi posset secundò. me in priori casu ideo esse laudabilem, quia posui amorem laboris tunc, cum possem ponere amorem otij: verò in secundo casu posui amorem laboris tunc, quando non potui ponere amorem otij.

181. Sed contra. hoc quod est: *conjungam amorem laboris cum potentia ad otium* secundum adversarios in re ipsa aliud non est, quam positio amoris & concursus Dei indifferentis: atqui ego non pono concursum indifferentem, sed solum amorem, quem etiam ponerem in secundo casu: ergo necdum ostensum est, me in priori casu aliquid laude dignum egisse, quod non etiam agerem in secundo casu.

182. Responderi posset 3. Tanetsi non eligam inter illa duo aggregata seu complexa superius posita, nempe inter aggregatum ex concursu indifferente & amore laboris, & inter aggregatum ex concursu determinato & amore laboris: eligo tamen inter duo alia, nimirum eligo aggregatum ex concursu indifferente, & amore laboris præ aggregato ex concursu indifferente & amore otij: quia ego determino concursum indifferentem ad amorem laboris, & non otij. casu verò quo Deus non offerret concursum indifferentem, ego nihil determinarem, sed determinaret.

183. Contra. Tò *Determinare concursum indifferentem* vel est prædicatum intrinsecum & essentialiter amanti laboris, vel non est: si affirmas habeo intentum, & subsumo: atqui in secundo casu non haberet amor laboris illud prædicatum, ut fatentur adversarij: ergo esset alius omnino actus. Si negas: quæro: quid ergo in re ipsa est illa determinatio? Nihil aliud, dicunt, quam amor & concursus indifferens. Ecce! jam hæc responsio coincidit cum prioribus, & non ostendit, quid majore laude dignum agatur in primo casu quam in secundo. Et sanè deberent advertere adversarij, determinationem ad actum liberum esse prædicatum essentialiter actus liberi, & specialem tendendi modum, nulli amanti necessario convenientem, & in hoc consistet major laudabilitas, ut paulò post magis declarabitur.

184. Responderi posset 4. & afferri exemplum adversarij familiare ad suam sententiam declarandam. Si pictori, inquit, offerretur frons ab alio picta, ut illi subjungeret nasum: tunc si pictor pingeret nasum fronti proportionatum, laudem ab arte mereretur: quod si frons

fuit minor, & pictor eundem nasum subjecit quem fronti majori subjecerat, non laudatur, quia minori fronti nasus non est proportionatus. Ecce! in utroque casu pictor planè idem faceret, nec plus in vno quam in altero, sed quia in vno compleret aliud aggregatum quam in altero, ideo laudem mereretur in vno & non in altero: ergo idem in nostro casu dici potest, nempe, quia licet homo non plus faciat in vno quam in altero formaliter, facit tamen aliud & plus completivè.

187. Sed contra. Vel loquimur de amabilitate & laudabilitate picturæ seu imaginis secundum se, vel de laudabilitate pictoris. Si de prima: exemplum non est ad rem; nam pulchritudo proportionis est perfectio habens putam rationem medij, & non reddit suum subiectum amabilem ut finem *CVI*, sed solum est amabilis quatenus servit ad iucundum aspectum, & delectationem inde consequentem, & de his perfectionibus fatemur eas posse consistere in aggregato, qualia sunt pleraque artificia. Si verò loquimur de laudabilitate artificis (de qua debet esse sermo, ut exemplum ad rem faciat) tunc exemplum, si rectè applicetur, facit pro nostra sententia. Pictor enim laudatur ob peritiam quam habet, proportionandi nasum fronti: hac autem peritia respicit intrinsecè & essentialiter illud totum aggregatum: quare, si nasum illum subjungeret minori fronti, non operaretur ex priore peritia, sed potius ex imperitia. Item, si eundem nasum subijceret quidem fronti proportionatæ, sed casu, non ex peritia comparativa, juxta regulas proportionis, non mereretur laudem ex proportionione, ergo si exemplum bonum est, potius dicendum est, volitionem laborandi esse laudabilem propter intrinsecum respectum ad concursum indifferentem, & propter essentialiter cum illo connectionem, & hoc ideo, quia est essentialiter & formaliter Determinatio.

188. Confirmo discursum ex doctrina Card. de Lugo, quam tradit in 1. 2. M. S. agens de causa peccati, & ostendens Deum, etsi per eandem cum creatura actionem influat in actum peccaminosum, non tamen esse causam per se illius, quia Deus non determinat, sed determinatur. Porro quia difficile captu est, quomodo fiat hæc determinatio, nisi causa secunda prius operetur quam causa prima, non possit autem prius operari formaliter aut realiter, propter indivisibilitatem actionis, ideo hoc explicat Lugo per diversas formalitates, seu diversos formales respectus, quibus volitio libera, seu productio illius respicit aliter causam secundam quam primam. Verba ejus hæc sunt. Ideo quando operatur, dicitur nostra voluntas determinare potentiam Dei ad concurrendum, & non econtra, quia scilicet illa operatio procedit solum à nostra voluntate ut à causa operante voluntariè & liberè, libertate immediata, seu ut causa, quæ sola operatur immediatè ex cognitione indifferente objecti propositi: Deus verò licet

operetur liberè libertate quasi remotà, quatenus liberè applicuit suam omnipotentiam per voluntatem, non tamen operatur liberè libertate quasi proximà. Hæc Lugo. Quæ tamen doctrina ut declarat difficultatem cui adhibetur, necesse est ut loquatur de diverso respectu intrinsecò, quo operatio respicit voluntatem humanam ut immediatè ex cognitione indifferente operantem, Deum verò ut solummodo remotè liberè operantem: unde si Deus determinaret ad actum, respiceretur ut proximè liberè operans, voluntas humana verò ut nullo modo liberè operans: ergo esset alia operatio tunc, quam quando voluntas humana liberè operatur: ergo determinatio est actui intrinseca.

187. Probatur Conclusio 2. Ab experientia superius insinuata. Experimur, inquam, manifestè, nos non ita necessitari ad volendum laborem propter honestatem laboris, stante cognitione indifferente de molestia ejusdem laboris, sicut necessitatur ad simplicem complacentiam ex cognitione illius honestatis: ergo in objecto illius experientie consistit ratio libertatis: atqui non experimur immediatè & in se decretum Dei, sed tantum nostros actus internos cognitionis & volitionis: ergo actus voluntatis liber habet talem tendendi modum, qui sit inseparabilis à decreto indifferente, & non possit elici nisi dependenter ab hujusmodi decreto. Quod si quis hanc experientiam neget, non habeo aliud quod dicam, nisi me ita experiri, nempe quod ita eligam laborem, ut potuissim eligere otium, nec tamen potuerim omittere actum complacentiæ, hoc, inquam, ego non minùs experior, quam, me non posse idem simul velle & nolle, affirmare & negare.

188. Probo Conclusionem 3. Voluntas est potentia, quæ nec divinitus quidem operari vitaliter potest, nisi directà ab aliqua præcedente cognitione, quia nihil potest esse volitum nisi præcognitum: unde non potest Deus prædeterminare ad odium, si præcedat sola cognitio bonitatis, nec econtra. Hinc autem rectè colligitur, non posse Deum prædeterminare aliquem actum voluntatis, nisi immittendo pro priori naturæ cognitionem ex natura sua idoneam ad prædeterminandum talem actum: sicut enim voluntas non potest velle incognitum, ita non potest velle necessariò nisi cognitum cognitione idoneâ ad sic necessariò volendum. Subsumo. atqui cognitio proponens objectum cum indifferentia, hoc est, suadens simul & dissuadens objectum, non est ex natura sua idonea ad determinandam voluntatem potius ad amorem quam ad fugam: ergo stante tali cognitione non potest Deus offerre concursum determinantem ad vnum: hoc enim faciens suppleret defectum cognitionis determinantis & rapiensis: atqui Deus non potest supplere influxum cognitionis, alioquin posset facere, ut voluntas vellet objectum nullo modo cognitum: ergo nec potest determinare ad vnum, quando non adest cognitio ex natura sua rapiens & deter-

& determinans : ergo stante cognitione indifferente non potest Deus offerre nisi concursum indifferente.

§. II.

Actus liber Essentialiter procedit à cognitione indifferente.

189. DICO, hanc entitatem actûs qui est liber, non posse elici, quin præcedat cognitio directiva indifferens, hoc est, representans bonum & malum, motivum alliciens & motivum absterrens. Probatur 1. Si actus voluntatis liber non præsupponeret essentialiter cognitionem indifferente & comparativam, nulla amplius superesset ratio quâ probari posset, cognitionem motivi absterrentis præsupponi pro priori naturâ ad actum voluntatis, sed haberet se merè concomitanter: consequens est contra omnes. Sequela probatur, quia cognitio non representans aliquid in quod feratur actus voluntatis, non tenet se pro priori naturâ: atqui secundum adversarios actus voluntatis nullo modo tendit in motivum absterrens, sed in solam bonitatem, & motivum alliciens, cuius solius cognitio sufficeret ad productionem huius actûs: ergo hæc sola præcederet pro priori naturâ.

190. DICES, actum voluntatis denominari liberum à cognitione indifferente, quâ cum sit entitas indivisibilis, hoc ipso non potest nisi tota præcedere pro priori naturâ.

Sed contra. Quia in sententia adversariorum non est necesse, cognitionem præcedentem esse indivisibilem, sed poterit alia esse quæ representat motivum alliciens, & alia quæ motivum absterrens. hæc autem non habebit prioritatem naturâ, ut ostensum est.

191. Probatur Conclusio 2. In ipso libertatis exercitio experimur, nos operari ex prævia cognitione non tantum motivi alliciens, sed etiam absterrentis: quia experimur nos laudabiliter egisse: sicut e contra conscientia remorsus ostendit, nos culpabiliter egisse: ergo experimur nos operatos esse dependentem à cognitione motivi contrarij seu absterrentis: atqui non experimur in se decretum Dei concurrenti intuitu cognitionis de motivo absterrente. ergo experimur hanc dependentiam in aliquo actu nobis intrinseco: atqui ad hanc experientiam salvandam non sufficit, experiri cognitionem de motivo absterrente, & volitionem contrarij, nam utrumque horum experiremur, etiamsi cognitio motivi absterrentis haberet se merè concomitanter: ergo hæc experientia non potest aliter salvari, quam dicendo, quod actus ipse voluntatis habeat essentialem respectum ad objectum tam alliciens quam absterrens, seu retrahens, adeoque essentialiter præsupponat utriusque cognitionem, sive illa sit vna simplex, sive duplex. Quando ergo liberè eligo laborem propter suam honestatem, actus voluntatis non solum dicit: volo labo-

rem, quia honestum est laborare: sed etiam dicit: non obstante laboris molestia. seu quod idem est. Volo laboris honestatem quantumvis conjunctam cum aliqua molestia, & exclusivam iucunditatis quæ posset in otio.

192. Probatur Conclusio 3. Omnis voluntas libera est essentialiter connexa cum decreto Dei indifferenter concurrente, ut §. præcedente probatum est: sed decretum indifferens est essentialiter connexum cum cognitione indifferente, ut per se notum est, non enim potest Deus offerre concursum ad actus oppositos, nisi præcognoscatur objecta opposita. Ergo &c.

193. Probatur 4. Omne exercitium libertatis est quædam victoria, quâ voluntas vincit quodammodo seipsam, seu resistentiam in amplectendo altero ex bonis oppositis. Hæc autem victoria debet necessariò inesse adæquatè & essentialiter ipsi actui virtuoso: ab hac enim victoria redditur actus difficilis: atqui non potest hæc victoria inesse actui, nisi essentialiter tendat in objecta contraria, vnum amplectendo alterum respiciendo seu repellendo. Ergo &c.

194. Confirmatur 1. Victoria hæc consistit essentialiter in præelectione vnius præ altero etiam eligibili, & bono: sicut ergo intellectus non potest suadere voluntati, vnum esse alteri præeligendum, sive, vnum habere bonitatem præeligibilem præ altero, & impossibilem cum illo, nisi tendat in utrumque, ita voluntas victoriosa & præelectiva non potest non tendere in utrumque illorum, ex quibus vnum præeligitur, alterum postponit.

195. Confirmatur 2. Omne exercitium liberum est Electio inter duo: sed hæc electio debet esse adæquatè intrinseca actui: ergo actus liber debet essentialiter respicere utrumque illorum ex quibus eligit.

Respondetis, negando subsumptum, & dices, eundem actum, qui modò est electio propriæ cognitionem indifferente præcedentem, potuisse non esse electionem, si nimirum præcelleret cognitio de sola bonitate laboris.

Sed contra. Hoc non minus gratis & contra rationem dicitur, quam diceretur, quod actus opinativus non sit essentialiter opinativus, nec essentialiter tendat in incertitudinem objecti formalis, sed denominetur opinativum per adiunctam cognitionem de probabilitate objecti oppositi, quod sanè nemo dixerit.

196. Confirmantur hæcenus dicta, animadvertendo, quomodo voluntas in suis actibus modisque tendendi imitetur intellectum: nam sicut aliqui actus intellectus sunt essentialiter immediati, alij mediati, ita actus voluntatis alij sunt immediati, alij mediati: item sicut actus Conclusionis tendit essentialiter in obliquo in objectum præmissarum, ita actus, quo volumus aliquid per media, tendit in obliquo in media, & male quis diceret, quod voluntas tendat præcisè in finem ex cognitione representante necessitatem medi-

Item sicut enuntiatio repræsentative confert vnum cum alio, prædicando vnum de alio, nunc affirmativè, nunc negativè, ita voluntas per electionem confert vnum cum alio, præferendo vnum alteri, vnum prosequendo, alterum fugiendo: denique, sicut actus opinativus intrinsecè & essentialiter differt ab evidenti, quod ex sua essentia præsupponat imperium voluntatis, & cognitionem fallibilitatis motivi, evidens verò determinetur ab apprehensione suavis terminorum, ita actus voluntatis liber dicit intrinsecam dependentiam à cognitione motivorum oppositorum, necessarius verò dependentiam à cognitione determinante ad vnum.

197. Ex dictis colligitur, actus voluntatis semper attingere per intrinsecum respectum omnia motiva, quæ ab intellectu proponuntur, sive ea sint allucinantia, sive absterrentia. Et quidem si motiva secundum se allucinantia hinc & nunc ab operante non curentur, vocantur *motiva neglecta*, & etiam attinguntur ab actu subsequente; & sic potest actus liber in triplex motivum ferri, modis tendendi formaliter diversis. In exemplo. Proponitur mihi studium, primò, ut secundum se honestum: secundò, ut vile ad promotiones: tertio, ut vile ad vanum plausum obtinendum: simul etiam proponuntur motiva absterrentia, nempe studij difficultas & molestia. Jam si quis velit studere, non quidem amore vani plausus obtinendi (quem nihili facit) bene tamen amore honestatis, aut promotionis, tunc motiva allucinantia erunt honestas, & conducibilitas ad promotiones, motivum absterrens erit molestia; motivum neglectum erit conducibilitas ad vanum plausum. Exprimetur hic actus hoc modo. *Volo studere, non obstante difficultate, non quidem ut vanum plausum obtineam, sed ut me honestè occupem, & aliquando promovear.*

198. Confirmantur hæc denique ex infra dicendis. Ad hoc ut actus sit honestus, debet ferri in omnes circumstantias, & dicere: *Volo hoc, quia ex nullo capite est inhonestum.* prout tradit expressè Card. de Lugo. atqui hoc non potest actus pronuntiare, nisi tendat in omnia illa capita paulò antè enumerata, ex quibus vnum est malitia absterrens: ergo si actus pronuntiat se velle obiectum, quia non inhonestatur ab vlla malitia annexa, debet in hanc ferri: ergo essentialiter præsupponit cognitionem indifferen-
tem.

§. III.

Imperium non potest inferre necessitatem actui capaci libertatis.

199. Difficilius vrgent adversarij ex actu Imperante efficaci, quo mihi v.g. impero actum alicujus virtutis, tunc enim actus imperans est efficax & consequenter, quia actus imperatus est in mea potestate, hic ipse sequitur pro posteriori natura: atqui ut sic non erit liber formaliter, quia

sequitur ex aliquo antecedente necessariò, sicut ambulatio externa, & tamen ille actus imperatus secundum essentiam suam spectatus, est capax libertatis, si nimirum eliceretur sine imperio reflexo: ergo saltem interveniente imperio, potest libertas separari ab actu.

200. Ad hanc difficultatem P. Martinus Esparza q. 14. a. 4. respondet his verbis: Actus inquit, efficaciter & omnino determinatè imperans alium actum, seu quoquo modo omnino prædeterminans efficaciter voluntatem ad alium actum, seipso formaliter & præcisè ex vi sui motivi, superat omnem difficultatem, omniâque motiva avertentia ab actu imperato: ideoque actui imperato, ex quo sic imperatus est, nihil superest præstandum in hoc genere, sed adhæret motivo suo peculiari, absque resistentiâ & victoriâ motivi cujusquam contrarij, neque est comparativus motivorum invicem impossibilem, vtpote non repugnantium amplius sibi invicem, aut contententium de victoriâ. Opposita omnia conveniunt actui immediatè libero, & non imperato efficaciter & determinatè. Differunt ergo intrinsecè actus ita imperatus & non imperatus; ac proinde fieri minimè potest, ut idem actus transeat de non imperato in imperatum, aut e converso. Quapropter actus immediatè liber, habet bonitatem amabilem reflexè vel actui gaudij consequenti ad existentiam ipsius, vel amore purè concomitanti, vel desiderio sui pro tempore antecedente, non verò amore efficaci & determinato priori prioritatè naturæ. Hæc ille. Itaque hic author non admittit vllum actum voluntatis imperabilem imperio propriè dicto, (prout inculcat sapius, præsertim q. 38. de merito ad 7. & q. 41. de Char. §. ante probationem) qui sit libertatis capax & electivus inter motiva opposita.

201. Admitto, posse in voluntate dari actus imperatos non electivos, sed habentes solum motivum Bonitatis, ut cum mihi reflexè imperarem voluntatem comedendi carnes propter ejus jucunditatem, & quia non est prohibitum: admitto inquam, in hoc casu dari posse volitionem comedendi propter jucunditatem præcisè, qualis nimirum daretur, si nullum motivum absterrens proponeretur. Caterùm

202. Censeo imprimis, responsionem P. Martini Esparza non satisfacere præsentì difficultati & scopo adversariorum, quorum argumentum procedit, quando mihi impero actum alterius virtutis, v.g. quando mihi ex motivo obedientiæ, & propter præceptum Ecclesiæ impero actum Religionis, volitionem scilicet audiendi sacrum propter honestatem cultûs divini. vnde sic argumentantur. Actus aliarum virtutum sunt imperabiles: sed hi sunt capaces libertatis: ergo actus capaces libertatis sunt imperabiles: sed quando imperantur, non sunt formaliter & immediatè liberi: ergo potest libertas separari ab actu capaci libertatis.

Z

203. Ad

203. Ad hoc argumentum juxta sua principia debet P. Martinus Esparza vel negare majorem, vel distinguere: omnes actus aliarum virtutum sunt imperabiles, negatur; aliqui conceditur, & hos negaret esse capaces libertatis.

Breviter P. Esparza debet negare, posse actum alterius virtutis capacem libertatis imperari imperio tenente se pro priori naturæ, ut patet ex verbis relatis.

204. Hoc autem ego non possum conciliare cum ejusdem authoris doctrina, quam tradit de Charitate loco citato, ubi docet, quod Charitas possit imperare omnium aliarum virtutum actus, non tamen actus Charitatis possit imperari ab actu ullius alterius virtutis. Loquitur autem de Imperio propriè dicto, prout ibidem protestatur. Quod autem etiam loquatur de actibus aliarum virtutum capacibus libertatis, clarè, nisi fallor, colligitur ex ejus verbis, quibus probat, Charitatem posse imperare actus aliarum virtutum. Quia, inquit, *habitus intentivus alicujus finis, potest propter eundem finem velle efficaciter, & vi atque causâ litate suâ intrinsecè efficaci, consequi omnia media vtilia in ordine ad eundem finem, & exequibilia ab intendente finem. Sed Habitus Charitatis est intentivus ultimi finis, in ordine ad quem ceterarum NB. virtutum omnium actus sunt media vtilia, & exequibilia ab habente charitatem: ergo potest efficaciter velle, id est, efficaciter imperare actus omnium virtutum.* Hæc ille. In quibus conciliandis alijs, qui hæc authoris principia sequuntur, laborent, ego ejus responsione sepositâ

205. DICO, actum imperatum (sive voces imperium propriè, sive impropriè dictum) ex se capacem libertatis, manere formaliter liberum, etiam pro illo instanti, quo est imperatus. Ita Suarez lib. 12. de Gratia c. 11. n. 11. quem secutus est Card. Pallavicinus.

206. Probatur 1. à posteriori, ex absurdo. Ex contraria sententia sequitur, contingere posse, ut actus virtutis imperatus non sit formaliter liber, quando vel maxime liber esse deberet, & quando est obligatio eliciendi eum ut liberum, & quando illum impero in hunc finem, ut satisfaciam obligationi: consequens est ex terminis absurdum. Ergo & id vnde sequitur. Probo sequelam in casu quem DD. communiter hæc examinant. Ponamus peccatorem in articulo mortis v. g. naufragij constitutum, non habere copiam confessarij, quo casu vnicum medium salutis superest Contritio: tenetur ergo naufragus contritionem sibi imperare pro illo instanti, ex amore salutis propriæ, ad quam procurandam lege charitatis obligatur: hæc potro contritio, in adversariorum sententia non esset formaliter libera, sed solus actus imperans esset formaliter liber: atqui tunc deberet vel maxime esse libera contritio; nam actus imperans, cum non sit actus charitatis, non habet privilegium soli Contritioni concessum, ut sine Sacramento justificet, & quidem ut meritum de congruo. Ergo actus

imperatus debet habere formalem libertatem, contradistinctam à libertate actus imperantis.

207. Ut huic argumento solutionem adhiberent, varias vias tentarunt adversarij. P. Vasquez facillè responderet in suis principijs, quod Contritio justificet formaliter, ac proinde nihil intersit, utrum liberè vel non liberè eliciatur, sicut nihil interest, quod gratia sanctificans infundatur absque libertatis nostræ exercitio, ut justificet, cum sit forma adæquata hujus effectus formalis: esse sanctum. Verum hoc principium à nobis suo loco negabitur.

208. P. Hurtadus Mendoza & P. Esparza negant, actum Charitatis posse ab ulla alia virtute imperari imperio propriè dicto. Verum hoc nihil enervat argumentum factum. Nos enim per Imperium aliud non intelligimus, quam volitionem reflexam efficacem Contritionis, que si posset stare cum negatione Contritionis, argueretur homo idem simul velle & nolle. Hujusmodi volitionem efficacem posse haberi in casu posito, mihi certum est; & non video quomodo à P. Esparza possit id negari, qui docet *penitentia virtutem specialem, esse Reflexivam, cuius objectum formale sit, honestas in procurandis medijs destructivis peccati & reliquiarum ejus: atqui medium omnium præstantissimum est Contritio: ergo ad virtutem specialem Penitentia pertinebit hoc procurare: sed non potest procurare aliter quam imperando: ergo virtus interior potest in aliquo sensu imperare actum Charitatis.* Hoc ergo admissio in actu Charitatis, habemus intentum, & dicimus, omnem actum capacem libertatis, posse esse reflexè efficaciter volitum, retentâ propriâ formali libertate: sed de hoc iterum infra.

209. P. Ripalda pro responsione supponit aliud principium, nimirum actum imperatum tam internum quam externum, addere actui imperanti novam & distinctam rationem meriti etiam si non sit formaliter liber. Verum hoc principium suo loco impugnabitur: & etiam si verum esset, non propterea dici posset, præmium actus imperati fore majus præmio actus imperantis, prout tamen contingeret in casu posito, ubi actus imperans non justificaret, sed actus imperatus.

210. Card. de Lugo & P. Oviedo respondent, Deum acceptare tunc actum imperantem tanquam meritum de congruo non minus, quam si ipsa Contritio liberè poneretur. Ratio est, quia cum tunc Gratia sanctificans non detur propter meritum de condigno, sed tantum de congruo, poterit Deus solam quidem attritionem non acceptare, acceptare tamen, si addatur ei Contritio, sine novo merito; sicut, (inquit Lugo) acceptat voluntatem Martyris, si conjungatur cum ipsa morte, ad destruendum peccatum originale, quam non acceptaret, si non sequeretur mors, licet mors actualis nullum novum meritum superaddat.

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

211. Sed contra. Cum Deus in nullo alio casu acceptaret Contritionem non liberam, gratis divinatur, in casu nostro acceptaturum esse; alioquin alius denique diceret, acceptaturum esse Deum, etiamsi nec actus imperans esset liber.

Probatur Conclusio 2. à priori. Quidquid est in potestate mea, & cognoscitur esse in ea, illud possum quia tale efficaciter velle. Atqui actus liber alicujus virtutis est in potestate mea, & quando mihi præcipitur vel consulitur, cognosco illum esse in potestate mea: ergo possum illum efficaciter velle volitione reflexâ: atqui hæc efficax volitio non minùs obtinet actum volitum, quàm obtineat actum externum efficaciter imperatum pro priori naturâ: ergo si hoc sensu velimus illam volitionem reflexam vocare Imperium, stabit cum libertate actus voliti, alioquin volendo aliquid efficaciter destrueret id quod vellet, quod dicere inconveniens est.

212. Confirmatur 1. Dux sunt instituta bonitates, ob quas expedit elici actum virtutis, prima bonitas est bonitas objecti directè voliti per actum virtutis, v. g. Bonitas Dei: Altera est bonitas ipsius actus, & hæc quidem aliquando est actus essentialis, nempe honestas & laudabilitas; aliquando est illi contingens & accidentalis, v. g. Contritioni est contingens, quod sit justificativa. Quod attinet ad priorem bonitatem essentialem, actui fortè non fuisset necesse institui à natura possibilem actum reflexum distinctum, quo illam bonitatem possemus velle; quia probabile est, omnem actum intentionalem esse essentialiter supra se reflexum, & volitionem sui secundum bonitatem sibi essentialem: at verò propter bonitatem accidentalem debebat esse possibilis actus reflexus, quo possem velle talem actum, v. g. quia servit ad justificationem, quia servit ad satisfaciendum præcepto, & exercendam obedientiam &c. Si ergo ille actus non habet hujusmodi bonitatem accidentalem, nisi in quantum est formaliter liber, hoc ipso debuit natura instituere possibilem actum reflexum efficacem, & non destructivum libertatis.

213. Confirmatur 2. Potest Deus præcipere aliquem actum Virtutis v. g. Religionis exercende in oblatione holocausti vel sacrificij, ob specialem honestatem illius actus; & tale præceptum est vtiq; observabile ex motivo obedientiæ: omne enim præceptum in hunc finem adhibetur, ut possit esse (non dico ut sit) motivum faciendi rem præceptam: atqui illud præceptum non potest aliter observari ex motivo obedientiæ, nisi imperando actum virtutis v. g. Religionis qui præceptus est: porro specialis honestas hujus actus, non obtinetur nisi ipse actus Religionis sit formaliter liber: ergo etiam quando procedit ex imperio, debet esse formaliter liber.

Confirmabuntur dicta ex S. Thoma, in fine hujus tractatus cap. 6.

contr. 2.

214. Obijciunt primò. Libertas in actu primo dicit duplicem potentiam, nimirum ad objecta opposita; atqui ex illis oppositis non ponitur nisi unum: ergo potentia ad alterum habet se per accidens, & non influit in actum: ergo etiamsi abesset, adhuc fieret idem actus: atqui tunc non esset liber: ergo posset libertas separari ab actu. R. Negando omnes consequentias. Poneretur quidem tunc volitio, sed diversa speciei, utpote non electiva, non victoriosa; & ad hanc non habet se per accidens cognitio de oppositis, sed per se & essentialiter requiritur.

215. Obijciunt 2. Volitio intelligitur formaliter libera, præcisè per hoc, quod intelligatur volitio posita cum potentia ad oppositum, secluso omni prædicato intrinseco, exigente potentiam ad oppositum: ergo formaliter loquendo libertas completur per aliquid extrinsecum volitioni. R. Aliud est, quod per errorem vel abstractionem posset concipi actus sequens ad potentiam indifferentem, non intellecto essentiali respectu actus ad illam potentiam, & de hoc non est præfens disputatio; aliud verò est, quod hoc possit realiter fieri, vel sine errore & præcisione intelligi, nam fundamenta allata probant oppositum.

216. Obijciunt 3. Veritas & Falsitas sunt denominationes partim intrinsecæ partim extrinsecæ: ergo etiam libertas. R. Negando consequentiam, quia in prioribus non militant argumenta, quæ allata sunt pro libertatis inseparabilitate.

Obijciunt 4. Et specialiter probare nituntur, saltem per actum imperantem tolli libertatem actus imperati. Actus imperans efficax non est conjungibilis cum negatione actus imperati: atqui actus imperans præcedit pro priori naturâ: ergo tollit indifferentiam ad opposita, & consequenter libertatem actus imperati. R. Actum imperantem præcedere quidem pro priori naturâ actus aliarum potentiarum, quia aliæ potentiæ determinantur à voluntate ad agendum, v. g. Potentia locomotiva, neque sunt potentiæ formaliter libere, at verò non præcedere actum voluntatis, quia Voluntas est Potentia seipsam determinans per ipsum actum, & ideo tam actus reflexus quàm directus ponuntur simul naturâ & concomitanter, & uterque actus formaliter vincit objectum contrarium; & ideo actus reflexus abusive dicitur Imperium, modo supra explicato.

217. DICES. Si uterque actus est formaliter liber, non apparet quare non possit actus imperans poni sine imperato, quod tamen negandum est, alioquin posset homo in eodem instanti idem simul velle & nolle. Veller enim actum imperatum, quatenus haberet actum imperantem seu reflexam volitionem illius; Noller autem eundem,

Z 2

eundem, quia liberè eum omitteret. *¶* Etiam si uterque actus sit formaliter liber, est tamen actus imperans reflexus supra alterum, & est efficax volitio illius: quapropter ex vi cognitionis taliter proponens objecta tum actus imperantis, tum actus imperati, necessitatur voluntas ad hoc disjunctum, ut vel utrumque eliciat, vel utrumque omittat; & quia actus imperans essentialiter præsupponit huiusmodi cognitionem, ideo actus imperans nunquam potest poni sine imperato. Econtra verò, quia posset dari cognitio proponens objecta soli actus imperati, ideo iste posset poni sine actu imperante. Est ergo inter hos actus connexio non mutua. Quidam moderni, inhaerentes principijs P. Martini Esparza, negant hanc connexionem non mutuam, arbitantes omnem actum reflexè per alium actum volitum, habere se pro posteriori naturæ, & carere formali libertate, inducti fortassis à citato Authore, qui locis suprà citatis, & passim alibi, hoc ipsum videtur supponere, non distinguens inter Imperium propriè & impropriè dictum. Verum hanc connexionem non mutuam, eodem prorsus modo, quo nos eam tradidimus, admittit tandem q. 38. de Merito, in Responsione ad 7. his verbis: *Quod si quis alterum ex duobus actibus purè comitantibus invicem, absque ullo inter se ordine causalitatis & naturæ, seu realis durationis, velit dicere Imperantem, & alterum Imperatum, propter NB. connexionem non mutuam eorum inter se, nihil contradico quoad meritum peculiare actus tum imperati, tum imperantis eo sensu.* Hæc verba si legissent, non habuissent causam dicendi, quòd qui habet generalem voluntatem servandi omnia præcepta, & eodem instanti advertit ad obligationem credendi aliquam revelationem Dei, quòd inquam vi illius prioris actus, non posset esse formaliter libera pia affectio credendi, quod est omnino falsum. Sed ejus impugnatio aliò reservatur.

218. Urgebis. Posset aliquis sibi imperare eodem actu, & pro eodem instanti, actum fidei circa amabilitatem Dei, & ipsum actum Charitatis: hoc casu sicut actus fidei esset prior naturâ quàm actus Charitatis, ita etiam esset prior naturâ ille actus imperans, utpote qui poneretur secundum nos in illo signo, quo poneretur pia affectio fidei. Ad hanc replicam rectè responderet Card. Pallavicinus, non posse imperari aliquem actum voluntatis pro priori signo naturæ ad illud ipsum dictamen rationis quo dirigendus est actus imperatus: sicut enim in illo priori signo bonitas actus imperati mihi necdum representatur vno potius quàm alio modo quo representari posset, ita voluntas non potest se pro tunc determinare ad amorem ipsius actus. In nullo ergo signo potest imperari nisi ille actus voluntatis, ad quem eliciendum est voluntas sufficienti cognitione instructa pro illo ipso signo. Benè itidem advertit idem Cardinalis, quòd communiter actus imperans fidem, præcedat tempore, quia est voli-

tio excitandi species de objecto, quæ excitata communiter sit posteriore tempore.

219. Quæres, cur possit volitio alicujus actus præcedere tempore ipsam cognitionem directivam illius actus, non autem possit præcedere pro priori naturâ. *¶* Disparitatem esse, quia si Imperium præcedat tempore, non tollit cognitione imperata utilitatem ad constituendam indifferentiam voluntatis ad volendum vel non volendum objectum per illam cognitionem positum, adeoque relinquit potestatem revocandi volitionem ipsius actus, & non ponendi illum actum, qui priori tempore placuerat: at verò si pro eodem instanti reali, & quidem pro priori naturâ poneretur volitio alicujus cognitionis directivæ, & etiam ipsius actus dirigendi, cognitio imperata non esset amplius utilis ad constituendam indifferentiam voluntatis ad volendum vel nolendum actum, quia non potest voluntas in eodem instanti reali aliquid velle pro priori signi naturâ, & idem nolle pro posteriori: cum priori & posteriori signum naturæ sint in eodem instanti reali.

220. Obijciunt. 1. Si Volitio libera essentialiter respicit non solum motiva impellentia, sed etiam retrahentia, sequitur motiva retrahentia non reddere amorem objecti difficiliorem, quàm esset, si illa motiva retrahentia non apperent: consequens videtur absurdum ex terminis: ideo enim dicuntur retrahentia, quia retrahunt ab amore, & quasi remoram injiciunt voluntati, ne faciliè prorumpat in amorem oppositi. Sequela verò probatur, quia sine motivis retrahentibus implicat elici actum qui respiciat essentialiter illa motiva: ergo sine illis penitus non posset elici, nedum facilius. *¶* Distinguendo sequelam: loquendo de hoc determinato amore, qui nunc elicitur, concedo; loquendo de amore illius objecti in genere, & præsciendendo ab amore libero vel necessario, negotio absentibus enim motivis retrahentibus, elicitur amor necessarius, qui esset summè facilis.

CONTROVERSIA V.

Utrum dari possit pura Omisio libera.

221. *Q*uestionem hanc prolixè disputavi, negativè respondendo in libello de anima rationali c. 5. a. 5. Breviùs nunc eam expeditam, virgendo specialiter argumenta fundata in doctrina præcedentis Controversiæ, quòd libertas sit actui essentialis.

DICO ergo, non esse possibilem puram omissionem liberam. Conclusio hæc habet expeditam probationem in sententiâ Recentiorum admodum famosa, quòd omnis negatio debeat esse realiter identificata cum aliquo positivo; quo principio supposito, probatur faciliè Conclusio. Pura omisio libera, hoc ipso quia est libera, est

est à voluntate hominis eo modo quo est libera : ergo si est negatio libera, & omnis negatio debet identificari cum aliquo positivo, debet hac omis- sio identificari cum aliquo positivo liberè produ- cto à voluntate hominis ; sed homo nihil positi- vum liberè producit nisi actum voluntatis : er- go omisio libera debet identificari cum actu vo- luntatis : ergo hoc ipso non est pura omisio. Hac vna probatione contentus est Card. Palla- vicinus, qui primus principium illud ex P. An- tonio Perez desumptum excoluit.

221. Verum, quia, meo quidem iudicio, Conclusio certior est illo fundamento, neque hic excessus certitudinis fundatur in aliqua re- velatione divina, propter quam in pluribus ca- sibus Conclusio Theologica certior est, quam quæcunque ejus discursiva probatio, ideo de alia ratione naturali circumspiciendum est.

222. Probatum itaque Conclusio breviter hoc modo. Omne exercitium liberum involuit victoriam duplicem : vnam qua vincitur volun- tas ab objecto ; Alteram, qua vincitur objectum à voluntate. Est enim inter duo opposita & in- comparabilia objecta electio vnius præ alio, ad- eoque alterius reprobatio : quatenus ergo vo- luntas eligit vnum, vincitur à motivo propter quod eligit ; quatenus verò reprobat alterum, vincit voluntas illud motivum, quod in alteram partem inclinabat : ergo debet semper interve- nire actus positivus. Antecedens declaratum est Controv. precedente. Consequentia probatur. Debet intervenire aliquid, quod non interve- niret, si Deus, posito toto actu primo proximo, nollet concurrere ad vllum actum, adeoque o- misio tunc non esset libera, quia tunc nulla es- set victoria : sed hoc aliquid non potest esse ni- si aliquid positivum, vt per se manifestum est. Ergo debet intervenire actus positivus.

224. Dices. Negationem in vno casu dif- ferre specie à negatione qua esset in altero casu, non quidem per ordinem ad terminos negatos diversos, sed per ordinem ad diversas causas seu principia, à quibus illæ negationes dependerent ; vna enim penderet à decreto non concurrendi ad vllum actum, altera penderet à decreto in- differente : vna respiceret diversa motiva quàm altera &c.

Sed Contra. Mihi est penitus impercepti- bile, quomodo possit pura negatio differre spe- cie ab alia pura negatione, nisi per ordinem ad diversos terminos positivos negatos. Quid enim est pura negatio nisi mera alicujus positivi subla- tio ? Quidquid ergo habet aliud prædicatum spe- cificum quàm sublationis, jam hoc prædicatum erit aliquid positivum, alioquin non habeo am- plius vllam regulam distinguendi purum nega- tivum à positivo in genere.

225. Confirmatur : Voluntas non minùs debet posse reddere rationem de sua libera omis- sione, quàm de commissione. pro ratione au- tem redditur motivum propter quod omisit : er-

go voluntas experitur se ad omittendum move- ri tali motivo : atqui pura omisio non cadit di- rectè sub experientiam, sed tantum indirectè & abusiivè, hoc est, non experiendo vllum actum dicimur experiri negationem actus, sicut nihil videndo aut audiendo, dicimur videre tenebras, audire silentium : ergo omisio libera in quan- tum cadit sub experientiam, est proculdubio quæ- dam vitalis tendentia in suum motivum.

226. Hinc facilè rejicitur quorundam ima- ginarium effugium, dum ajunt, hoc quod est pu- ram omisionem moveri à motivo A. non esse aliquid absolute de presenti, sed esse meram veritatem conditionatam, scilicet : quod si non cognosceretur motivum A. non poneretur omis- sio. Nam contra est, quia nos non experimur hujusmodi veritates conditionatas, nisi in quan- tum experimur aliquid habens connexionem cum hujusmodi veritate : ergo debet esse aliquid de presenti.

227. Objicies 1. Qui potest id quod est plus, potest etiam id quod est minus : sed minus est omittere sacrum nullum actum eliciendo, quàm omittere eliciendo positivam nolitionem : ergo qui potest elicere nolitionem, potest abstinere ab omni actu. 2. Distinguendo majorem : si absint causæ determinantes ad id quod est plus, concedo majorem, si adsint, nego majorem. v. g. minus est, audire vnum solum cantantem, quàm audire decem simul cantantes ; & tamen quando decem simul clamant, non est in pote- state auris applicatæ audire vnum sine ceteris. Quando ergo sunt applicata motiva nolendi, non potest voluntas abstinere ex motivo, quin moveatur, & sic positivè agat.

228. Objicitur 2. In nostra sententia rol- litur recepta apud Theologos divisio libertatis in libertatem *Contrarietatis*, & libertatem *Contra- dictionis*. Prior enim dicitur esse ad actus con- trarios, posterior verò ad extrema contradictoria, scilicet ad actum, & ad negationem actus : atqui per nos semper intervenit libertas ad actus con- trarios, & alteruter debet necessariò poni : ergo nunquam dabitur pura libertas *contradictionis*. Re- spondetur, discrimen inter illas libertates esse hoc, quod libertas contrarietatis sit ad actus ex motivis contrariis circa idem objectum materia- le, ad amorem & ad odium, libertas verò contra- dictionis sit ad extrema contradictoria non immediatè, sed mediatè, nempe ad Amorem & nolitionem amoris, seu, ad volendam negatio- nem amoris.

229. Objicitur 3. Qui elicit actum Vo- luntatis minùs intensum circa aliquod objectum, v. g. vt quatuor, cum posset elicere intensiorem vt quinque, habet omisionem liberam quinti gradus, & tamen non habet aliquem actum in- composibilem cum quinto gradu : ergo tunc datur omisio quinti gradus : ergo posset dari o- misio totiùs actus ; quia utrobique militat ea- dem argumenta. 2. Distinguendo majorem &

minorem. Si adest cognitio representans simul cum amabilitate objecti directi, aliquam rationem mali, absterrentem ab intensione ut quinque, concedo maiorem, & nego minorem, ac dico, tunc adesse actum positivum, quo dico: *nolo me nimium intendere*. Si verò non adest talis cognitio de difficultate intensionis, prout vel nunquam vel raro adest, tunc nego maiorem & ejus hypothesein, ac dico voluntatem tunc elicituram intensionem ut quinque, quia posito quodd se solvat in prosecutionem objecti, toto impetu quo vigore cognitionis potest, fertur in illud.

Eodem modo solvitur aliud argumentum de omissione actus imperantis reflexi. Respondetur enim, quodd quando non adest cognitio sufficiens ad imperium, non omittatur liberè, sed necessariò: quando autem adest cognitio sufficiens, tunc vel elicitur actus imperans cum imperato, vel elicitur notitia actus imperati, juxta dicta paulò superius de actu imperante & imperato.

☞(0)☞

C A P V T IV.

DE MORALITATE ACTVVM HVMANORVM, EORVMQUE REGVLA PROXIMA.

230. **A**ctus Moralis est actus voluntatis liber, elicitus cum advertentia rationis ad aliquam primam & universalem regulam nostrorum actuum, in ordine ad ultimum nostrum finem; hoc est: cum advertentia ad regulam vel precipientem, vel consulentem, vel permittentem, vel prohibentem.

Hinc facile resolvitur quaestio, utrum moralitas sit forma distincta ab omni entitate physica. Fuerunt enim, qui putarent non posse aliter explicari divisionem actus in actum physicum & moralem, nisi dicatur, moralitatem consistere in aliquo non physico, vel certe aliquid illi superaddere non physicum, adeoque consistere in Ente rationis.

231. Verum hæc sententia cum pluribus similibus philosophicis, jam est antiquata. Cum enim hujus ipsius entis rationis fundamentum assignandum sit, convertibile cum illo, & quod in actu physico non reperiatur, jam habetur antecedenter ad omne ens rationis diversificatio actus moralis à physico: quid ergo superaddendum est Enti rationis?

232. Discrimen autem inter actum physicum & moralem jam est indicatum. Discrepant enim merè per considerationem extrinsecam: quatenus enim actus consideratur secundum se, substat considerationi physicae, quatenus consideratur in ordine ad dictamen rationis, & ut conferens ad ultimum finem, vel ab eo abducens, substat considerationi morali.

233. Duplex autem datur regula nostrorum actuum, proxima, & remota. Regula proxima est ipsum dictamen rationis practicum, quo judicamus, ex gr. *mentiri esse inhonestum, subvenire egeno esse honestum*. Regula remota est ipsa moralitas objectiva; & est sita in ipso objecto volibili quotali, neque enim mendacium est inhonestum,

quia ratio dicitur, sed e contra, ideo ratio dicitur esse inhonestum, quia à parte rei, nemine affimante, inhonestum est. Itaque dictamen rationis est quasi applicatio objectivæ moralitatis; ac proinde fundamentalis seu prima regula omnis moralitatis existit in objecto illius dictaminis, indeque dictamen vocatur *Regula proxima*, Moralitas verò objectiva vocatur *Regula Remota seu prima*. Vtraque Regula pluribus examinanda est. Incipiendum à Regula proxima, quæ vocatur *Conscientia*, ad quam discutiendam non prerequisite accurata & metaphysica notitia regule remotæ, sed interea sufficit notitia quardam vulgaris, quam omnes facile habent.

CONTROVERSIA I.

An dictamen practicum possit esse erroneum, vel inevidens.

Quæritur, an aliquod dictamen erroneum possit esse proxima Regula actus boni moralis.

234. Communis est sententia negativa. P. Granadus *contr. 2. rr. 12. d. 3. s. 4.* assentit quidem probabile esse, semper intervenire, saltem virtualiter, judicium evidens, quando homo bene operatur, non loquitur tamen satis universaliter, sed tantum de actu bono. Cardinalis de Lugo *disput. 10. de fide. s. 2. n. 28.* supponit communem sententiam ut certam. *Non peccatur*, inquit, *sine cognitione evidenti obligationis*, vel certè obligationis inquirendi. P. Martinus Esparza *q. 22. in fine*, sic habet. *Ultimum dictamen conscientie semper est evidens, & evidens conforme voluntati divinae, nec potest illi subesse falsum, uti clarius apparebit in duplici questione sequenti.* Verum lectis & relectis sequentibus questionibus, non invenio maiorem declarationem, sed semper